

osallistua. Kirjoittajat pohtivat, olisiko kuitenkin välillä parempi järjestää demokraattinen äänestys, jossa jokaisen äänellä on sama painoarvo. Intuitiivisesta viehättävyydestään huolimatta konsensukseen pyrkiminen ei siis välttämättä olekaan aina paras ja osallistavin tapa päätöksentekoon mielenterveyskuntoutuksessa.

Suosittelen kirjaa mielenterveystyön ammattilaisille ja päätöksenteon osallisuudesta kiinnostuneille, epäsymmetrisen vuorovaikutuksen tutkijoille sekä erityisesti niille sosiologeille, jotka (mahdollisesti) ovat kokeneet keskustelunanalyysin menetelmän liian rajoittuneeksi laajempien yhteiskunnallisten ilmiöiden tarkastelemisessa.

Emmi Koskinen

Luokka, valtasuhteet ja eriarvoisuus nyky-Euroopassa

Cédric Huguée, Etienne Penissat & Alexis Spire:
Social Class in Europe: New Inequalities in the Old World.
 Lontoo & New York: Verso,
 2020, 224 s.
 ISBN 978-1-78873-628-2

Ranskalaisten sosiologien Cédric Huguée'n, Etienne Penissat'n

ja Alexis Spiren *Social class in Europe* kartoittaa luokka-analyysin keinoin Euroopan sosiaalista tilaa. Tekijät ammentavat luokan määrittelyssään bourdieulaisesta moniulotteisesta tarkastelusta. Luokkaa tässä teoksessa määrittävät sekä taloudellinen että kulttuurinen pääoma, joiden pohjalle ryhmien sosiaalinen ja taloudellinen asema on rakentunut.

Tekijät peilaavat teoksensa käsitystä valtasuhteista suhteessa Thomas Piketty'n *Pääoma 2000-luvulla* (Into 2016) sekä Neil Fligsteinin *Euroclash* (Oxford University Press 2008) -teoksiin. Piketty'n mukaan markkinayhteiskunnassa ilmenevien valtasuhteiden ja eriarvoisuuden sydämessä on pääoman kasaantuminen hyvin pienelle osalle väestöä. Huguée'n ja kumppaneiden mukaan valtasuhteet ovat keskeisiä kaikilla sosiaalisilla kerrostumilla, eivät ainoastaan superrikkaiden ja muun väestön välillä.

Fligstein taas jakaa eurooppalaiset kolmeen yhteiskuntaluokkaan, jotka eroavat toisistaan muun muassa sen perusteella, kuinka vahvasti ryhmien jäsenet ovat kiinnittyneitä Eurooppaan ja Euroopan unioniin. Myös *Social class in Europe* jakaa eurooppalaiset kolmeen yhteiskuntaluokkaan sekä niiden alaluokkiin. Ai-

kaisemmasta tutkimuksesta poiketen kirjan tarkoituksena on selvittää luokkien välisiä ja sisäisiä eroja Euroopan tasolla. Siinä missä Fligstein kuvaa luokkia yleiseurooppalaisella tasolla, Huguée ja kumppanit asettavat tavoitteekseen osoittaa, kuinka maakohtaiset erot ovat kytköksissä maiden sisäisiin luokkarakenteisiin. Teoksessa keskitytään tilastotiedon saatavuuden vuoksi EU:n jäsenmaiden tarkasteluun.

Ensimmäisissä luvuissa kirjoittajat kuvaavat eriarvoisuutta EU:ssa kolmen yhteiskuntaluokan näkökulmasta. Liikkeelle lähdetään työväenluokasta, johon lasketaan kuuluvaksi heikosti koulutetut työntekijät (esimerkiksi palvelualan työntekijät ja siivoustyöntekijät), ammattitaitoiset ruumiillisen työn tekijät, pienyrittäjät sekä koulutetut palvelualan työntekijät. Luokan jäseniä yhdistää sosiaalinen epävarmuus sekä raskaat työolot. Työväen luokkaa määrittää nyky-Euroopassa epäedullinen asema suhteessa valtaan ammatti- ja markkina-liittojen heikkenemisen myötä.

Eurooppalainen työväenluokka ei kuitenkaan ole yhtenäinen joukko, mikä osoitetaan elin- ja tulotasoja tarkastelemalla. Eräänä havainnollistavana esimerkkinä näiden erojen valaisemiseen on käytetty auton omistamista. Ammattitaitoisten teollisuus-

työntekijöiden keskuudessa auton omistavia on kymmenen prosenttiyksikköä enemmän kuin kouluttamattomien ruumiillisen työn tekijöiden keskuudessa. Maiden välinen ero auton omistajien osuuksissa on vielä suurempi: Ranskassa 90 prosenttia työväenluokkaisista omistaa auton, kun taas Romaniassa vastaava lukema on vain 41 prosenttia.

Keskiluokkaa määrittää asema liittymäkohtana työväenluokan ja hallitsevan luokan välillä. Keskiluokkaan on laskettu muun muassa opettajat, terveydenhuollon ammattilaiset, kauppiat ja toimistotyöntekijät. Melko löyhä määrittely kuitenkin vaikeuttaa heterogeenisen ryhmän jäsenten luokittelua. Kirjoittajat toteavatkin, että kontekstista ja maantieteellisestä sijainnista riippuen tämän luokan jäsenet voivat lähentyä yhtäältä työväenluokkaa, toisaalta hallitsevaa luokkaa. Lisäksi keskiluokka on jaettu neljään alaryhmään: julkisen- ja yksityisen sektorin työntekijöihin sekä alaisiin ja työssään verrattain autonomisiin työntekijöihin. Vaikka kaksi muutakin luokkaa on jaettu alaluokkiin, keskiluokan pirstaleisuus korostuu erityisen paljon. Keskiluokkaa yhdistää työmarkkina-aseman vakaus, mutta työajoissa ja osakaikasten työsuhteiden osuuksissa on huomattavia eroja.

Erityisen kiinnostava huomio on keskiluokan poliittisen merkityksen kasvu. Työväenluokan merkityksen hiipuessa yhä useampi eurooppalainen määrittelee itsensä keskiluokkaiseksi, kirjoittajien mukaan toisinaan jopa virheellisesti. Velkakriisin jälkimainingeissa juuri keskiluokka on puolustanut intressejään hanakasti siitä huolimatta, että erityisesti työväenluokka on ollut kriisin seurauksena suurten haasteiden edessä.

Pelkän eliitin tai rikkaimman prosentin tarkastelun sijaan kirjassa hallitseva luokka määritellään laajemmin. Hallitsevaan luokkaan kuuluvat niin yksityisen kuin julkisenkin sektorin johtajat, korkeasti koulutetut asiantuntijatehtävissä työskentelevät sekä toimitusjohtajat. Kirjan määritelmän mukaan noin 20 prosenttia Euroopan työntekijöistä kuuluu tähän luokkaan, mutta Pohjois- ja Länsi-Euroopassa osuus on huomattavasti suurempi. Kirja osoittaa, että taloudellisen pääoman lisäksi myös muita resursseja kasautuu hallitsvalle luokalle. Mahdollisuudet panostaa koulutukseen, kulttuuriharrastukset sekä kansainväliset taidot ja resurssit ovat tyyppisiä hallitsevaa luokkaa määrittäviä tekijöitä.

Kirjoittajat käsittelevät luokan ja kansalaisuuden yhteisvaikutusta sekä luokan poliittista

merkitystä Euroopan tasolla. Kirjan mukaan Euroopan sosiaalisen tilan pohjimmaisena ovat itäisen Euroopan työväenluokka ja keskiluokka. Näiden ryhmien heikkoa asemaa kuvaavat esimerkiksi palkkataso sekä prekaarin työn lisääntyminen. Lisäksi sosiaaliturvan vähäinen määrä ja heikko laatu itäisessä Euroopassa heikentävät näiden ryhmien asemaa entisestään. Myös Itä-Euroopan hallitsevan luokan jäsenten nähdään olevan alisteisessa asemassa suhteessa muun Euroopan hallitsevaan luokkaan. Itäisen Euroopan yritysjohtajat ovat usein vastuussa ulkomaisille johtajille. Nämä yritysjohtajat kokevat suurempaa epävarmuutta asemastaan kuin yritysjohtajat muualla Euroopassa.

Kirjoittajat kuljettavatkin mukana läpi kirjan jakoa yhtäältä pohjoisen ja etelän sekä toisaalta idän ja lännen välillä. Itä- ja Etelä-Euroopassa suurin osa väestöstä kuuluu työväenluokkaan, minkä lisäksi näiden alueiden työväenluokkaisen asema on heikompi kuin muualla Euroopassa. Pohjoista Eurooppaa sen sijaan määrittää verrattain suuri hallitsevan luokan osuus ja Keski-Eurooppaa keskiluokan suuri osuus.

Teoksessa kritisoidaan EU:sta ja EU-vastaisuudesta käytyä poliittista keskustelua, jossa EU:ta vastustavat kansalaiset nähdään

populistisen politiikan harhaanjohtamina, kun taas EU itsessään edustaa sivistystä sekä sosiaalista liikkuvuutta. Kirjoittajien mukaan tätä keskustelua leimaa luokkasokeus. Euroopan tasolla merkittävää on, että siinä, missä työväenluokka on aliedustettuina valtiotason politiikassa, EU:n päättäntäelimistä ja Euroopan parlamentista työväenluokkaiset on suljettu ulkopuolelle lähestulkoon täysin. Teos vahvistaa Fligsteinin (2008) näkemyksen siitä, että Euroopan unioni on ennen kaikkea hallitsevan luokan yhteinäisyysprojekti.

EU:n jäsenmailleen kohdistamat säästövelvoitteet vaikuttavat erityisesti Itä-Euroopan sosiaalimenoihin heikentäen työntekijöiden asemaa. Itä-Euroopan siirtymä markkinatalouteen ei ole ollut eriarvoisuuden kannalta haasteetonta, ja myös vuoden 2008 velkakriisi kolhi erityisesti Etelä- ja Itä-Euroopan työntekijöiden asemaa. Poliittisessa keskustelussa nämä alueelliset erot ja luokkien välinen epätasa-arvo jäävät helposti huomiotta.

Kirjoittajat tuovat esille, että Euroopan poliittiselta kentältä uupuu Euroopan laajuisia sosiaalisia liikkeitä, jotka toimisivat vastavoimana unionin elitistisille päättäntäelimille. Toistaiseksi sosiaaliset liikehdinnät ovat suurelta osin pysyneet valtioiden rajojen sisällä. Kirjoittajat

peräänkuuluttavat vasemmistopuolueita, ammattiliittoja sekä vapaaehtoisjärjestöjä tuomaan esiin Euroopassa vallitsevia eriarvoisuuksia ja valtasuhteita.

Kirjoittajat asettavat itselleen kunnianhimoisen tavoitteen valaista koko EU-alueen luokkarakennetta ottaen samalla huomioon luokkien sisäiset ja väliset suhteet sekä maiden väliset erot. Tässä tavoitteessaan kirja kuitenkin onnistuu hyvin. Kirja etenee loogisesti ja kertoo ymmärrettävästi työntekijöiden kansallisuuden ja luokan yhteisvaikutuksista. Luokittelussa ei myöskään ole tyydytty vain yhteen näkökulmaan, vaan tulojen lisäksi on tarkasteltu työasemaa ja -olosuhteita, elämäntyyliä, asumisolosuhteita, kulttuurisia käytäntöjä sekä vapaa-aikaa. Myös sukupuoli- ja sukupolvi-erot, muuttoliikkeet ja gentrifikaatio on otettu huomioon. Näkökulmia on monia, mutta kirja on silti rakenteeltaan looginen ja suhteellisen helpopolkuinen.

Hugrén ja kumppaneiden suuri ansio on myös syy-seuraussuhteiden valottaminen. Luokkarakenteen ja valtasuhteiden analyysi pohjautuu ansiokkaasti mantereen lähihistoriaan sekä nykyiseen sosiaaliseen ja poliittiseen ilmapiiriin. Teos on mielenkiintoinen ja monin tavoin ajankohtainen.

Inka Elomaa

Luokkayhteiskunnan lapset

Sam Friedman & Daniel Laurison: *The Class Ceiling: Why It Pays to Be Privileged*. Bristol, UK: Policy Press, 2019, 367 s. ISBN 1-4473-3606-2

Luokkakajoon ja sosiaaliseen liikkuvuuteen perehtyneet sosiologian tutkijat Sam Friedman ja Daniel Laurison kuvaavat kirjassaan Ison-Britannian luokkakajoa työmarkkinoiden kautta. He käsittelevät luokkajärjestelmässä tapahtuvaa sosiaalista liikkuvuutta sekä tekijöitä, jotka edesauttavat paremman sosioekonomisen taustan omaavien henkilöiden mahdollisuuksia menestyä.

Friedmanin ja Laurisonin mukaan sosiaalinen liikkuvuus ei ole rajoittunut pelkästään ammatti-asemiin nousemiseen, vaan sitä tapahtuu myös korkea-arvoisten ammattiasemien sisällä. Kirjoittajat argumentoivat, että alemmasta sosiaalisesta asemasta tulevat henkilöt osuvat työpaikoilla niin sanottuun ”luokkakattoon”. Luokkakaton (*class ceiling*) käsite on luotu mukailemaan feministisen kirjallisuuden lasikkattoa (*glass ceiling*), joka viittaa henkilökohtaisiin ominaisuuksiin liittyviin uralla etenemisen vaikeuksiin, kuten syrjintään sukupuolen tai etnisen taustan